

مقایسه میزان پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های انفرادی و گروهی شرکت کننده در مسابقات قهرمانی آموزشگاه‌های کشور

دکتر فریده دوکانه ای^۱-محبوبه عبداللهی^۲

چکیده:

زمینه: پژوهش حاضر، با هدف مقایسه میزان پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت در دانش آموزان ورزشکار رشته‌های انفرادی و گروهی انجام شده است.

روش: این پژوهش به صورت توصیفی، زمینه یابی در سال ۱۳۸۸-۱۳۸۷ بین دانش آموزان انجام شد که در رشته‌های انفرادی کشتی ۵۰ نفر، وزنه برداری ۴۵ نفر و دو و میدانی ۷۰ نفر شرکت کردند و تعداد آن‌ها برابر جامعه آماری بود و در رشته‌های گروهی از جامعه آماری شامل ۱۵۰ نفر فوتبالیست، ۱۱۰ نفر والیبالیست و ۱۱۰ نفر هندبالیست با استفاده از جدول مورگان و نمونه گیری طبقه ای ساده از رشته فوتبال ۷۲ نفر، والیبال ۶۰ نفر و هندبال ۶۰ نفر انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات از پرسش نامه پرخاشگری آرنولد، اچ باس و مارک پری و برای تجزیه تحلیل داده‌ها از آزمون t در گروه‌های مستقل استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج، نشان داد که بین میزان پرخاشگری، پرخاشگری (فیزیکی، کلامی) و میزان خشم و خصومت ورزشکاران رشته‌های گروهی و انفرادی تفاوت معناداری وجود دارد و میزان پرخاشگری در ورزشکاران رشته‌های گروهی کمتر از رشته‌های انفرادی است.

نتیجه‌گیری: انجام ورزش، میزان پرخاشگری را کاهش می‌دهد و از آنجا که میزان پرخاشگری در ورزش‌های گروهی کمتر از رشته‌های انفرادی است و در جمع و گروه بودن می‌تواند تأثیر مثبتی در کاهش پرخاشگری داشته باشد، بنابراین از طریق فراهم کردن موقعیت‌های مناسب جهت انجام ورزش‌های گروهی در مدارس می‌توان زمینه ای برای کاهش پرخاشگری فراهم نمود.

واژه‌های کلیدی: پرخاشگری، ورزشکاران رشته‌های انفرادی، ورزشکاران رشته‌های گروهی.

۱. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، گروه مشاوره، رودهن، ایران

۲. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، گروه علوم تربیتی، رودهن، ایران

مقدمه :

پرخاشگری^۱ رفتاری است که هدف آن صدمه زدن به خود یا دیگری باشد. (کریمی، ۱۳۸۰) و یکی از واکنش‌هایی است که انسان در برخورد با ناکامی^۲ و محرومیت^۳ از خود نشان می‌دهد (میلانی فر، ۱۳۷۸) و ممکن است بدنی یا کلامی، فعال یا غیر فعال، مستقیم یا غیر مستقیم باشد. پرخاشگری فیزیکی^۴ شامل اعمال فیزیکی و پرخاشگری بدنی مثل کتک زدن و هل دادن و شکستن اشیاء، پرخاشگری کلامی^۵ شامل اعمالی مانند فحاشی کردن، ناسزا گفتن، غیبت و تهمت زدن است و تفاوت پرخاشگری فعال یا نا فعال، تفاوت بین عمل آشکار و قصور در عمل است. منظور از پرخاشگری مستقیم برخورد رو در رو با شخص مورد حمله است و پرخاشگری غیر مستقیم بدون برخورد رو در رو رخ می‌دهد (کی، جی، بوس^۶، ۱۹۹۰).

خشم^۷ نیز یک واکنش احساسی خود به خود در برخورد با تهدیدی حقیقی یا خیالی است که انرژی و نیز انگیزه‌ای برای از میان برداشتن آن تهدید ایجاد می‌کند. هر چه تهدید بزرگ‌تر باشد، میزان برانگیختن بیشتر می‌شود و انگیزه از میان برداشتن آن افزایش می‌یابد (اف، ان، دمبورسکی^۸، ۱۹۹۸).

خشم یک هیجان است و پرخاشگری ابزار آن محسوب می‌شود. البته فردی ممکن است خشمگین باشد و خشم خود را به جای (روش پرخاشگری) به طرق دیگر نشان دهد که شاید بسیاری از این روش‌ها صلح‌جویانه و آرام یا حتی سودمند باشد، بر عکس ممکن است خشمگین نباشد، ولی رفتار پرخاشگرانه داشته باشد (کارلسون، نیل آر، ۱۳۷۸).

خصومت^۹ حالت هیجانی و غریزی در برابر تهدید و ناامیدی از رسیدن به هدف و آرزوها است و مقدار معینی انرژی که در درون بدن به جنبش درآید (کاستلو، تیموتی و کاستلو جوزف، ۱۳۷۳).

فروید و لورنز^{۱۰} (۱۹۹۶) معتقدند پرخاشگری ذاتی است و به عنوان یک نیروی خفته در انسان دارای حالت هیدرولیکی است (جی، کالاما^{۱۱}، ۱۹۹۹). برخی عوامل فیزیولوژیکی را مؤثر بر پرخاشگری می‌دانند. جنسیت عاملی است که نقش مهمی در پرخاشگری انسان و حیوان دارد. تصور می‌شود که پرخاشگری فیزیکی در مردان بیشتر از زنان است (کویی، داج، ۱۹۹۷، ماکوبی، جاکلین، ۱۹۷۴، باس^{۱۲}، ۲۰۰۵).

1. Aggression
2. Frustration
3. Depervation
4. Physical Aggression
5. Verbal aggression
6. Boos, k. J
7. Anger
8. Dembrosky, F. N.
9. Hostility
10. Lorenz
11. Kalama , J
12. Buss

از طرفی برخی از دانشمندان بر این باورند که زنان می‌توانند بسیار پرخاشگرتر باشند، اگر چه به ندرت پرخاشگری فیزیکی ابراز می‌کنند. (آرچر^۱، ۲۰۰۴، کارد^۲، استاکی^۳، ساوالانی^۴ و لیتل^۵ ۲۰۰۸). استاب^۶ (۱۹۹۶)، بروکوویز^۷ (۱۹۹۴)، و جان دالرد و همکاران ناکامی را عامل مهم پیدایی پرخاشگری می‌دانند. البته آلیس^۸ (۱۹۶۲) پاستور^۹ (۵۲ - ۱۹۵۰) معتقدند اشخاص اگر عامل ناکامی را موجه و منطقی بدانند، خشمگین نمی‌شوند (ام کندال^{۱۰} ۲۰۰۲).

عوامل محیطی، اجتماعی و فرهنگی همانند زندگی در ارتفاع خیلی بلند و تغذیه ناقص، جنگ، مشاهدات درگیری‌های اجتماعی و محدودیت‌های اجتماعی، برنامه‌ها و تبلیغات و فعالیت‌های رسانه‌های گروهی و بازی‌های ویدئویی و کامپیوتری و رقابت که تحریک کننده و مهیج می‌باشند، در پرخاشگری تأثیر دارند. بندورا (۱۹۷۳) معتقد است پرخاشگری کاملاً جنبه تقلیدی دارد و از راه مشاهده کسب می‌شود و نمی‌تواند پایه ذاتی داشته باشد.

گروهی نیز بر این باورند که پرخاشگری منشاء غریزی و ذاتی ندارد. به همین دلیل از لحاظ اجتماعی هم قابل آموزش و هم قابل پیشگیری و کنترل است.

هانس، تاج^{۱۱} بر این باورند که آموزش مهارت‌های مناسب برای کنترل حوادث محیطی به جنایتکارانی که از پرخاشگری فیزیکی استفاده می‌کنند، موجب کاهش گرایش آن‌ها به حملات فیزیکی به دیگران می‌شود (ماری بردان، ۱۳۷۰).

نوفرویدها^{۱۲} برای کنترل پرخاشگری شرکت در فعالیت‌های پرخاشگرانه قابل قبول اجتماعی چون ورزش را مفید می‌دانند (کریمی، ۱۳۸۰).

همچنین از شیوه‌های پالایش نیروی پرخاشگرانه می‌توان به فعالیت‌های بدنی از قبیل بازی‌های ورزشی، دو، جست و خیز، مشت زدن به کیسه بوکس، اشتغال به پرخاشگری خیالی و غیر مخرب، اعمال پرخاشگری مستقیم، حمله به ناکام کننده، صدمه زدن، ناراحت کردن و ناسزا گفتن به او اشاره کرد (جی، کالاما^{۱۳}، ۱۹۹۹).

1. Archer
2. Card
3. stucky
4. Sawalani
5. Little
6. Stab
7. Berkouiz
8. Alis
9. Pastor
10. Kendel, M
11. . Hons , Toch
12. .neo fruedion
13. Kalama,J

تنبیه ملایم فرد پرخاشگر (کی بوس ۱، ۱۹۹۰)، پوزش و عذر خواهی از فرد عصبانی (کریمی، ۱۳۸۰)، استدلال در مورد خطرات و عواقب پرخاشگری (شهریاری، ۱۳۷۶) تنبیه الگوهای پرخاشگری (محمی الدین بناب، ۱۳۷۴) تقویت رفتارهای مغایر (کی بوس، ۱۹۹۰)، آموزش مهارت‌های اجتماعی (ام، ای، آزرین^۲ ۲۰۰۴) در کنترل پرخاشگری مؤثرند.

تحقیقات نشان می‌دهد انجام ورزش در سلامت روحی و جسمی افراد مؤثر است.

ورزشکاران و افرادی که به طور منظم ورزش می‌کنند، خواب آرام بخشی دارند (اف، بی، تاج^۳، ۲۰۰۱)، اضطراب و افسردگی کمتری دارند (آزاکرم، ۲۰۰۴، الکساندر، ۲۰۰۱، آرای اسمیت ۲۰۰۰، آوریل، ۲۰۰۰، آی کاپرا ال، ۲۰۰۱، اُگرین ۱۹۹۹، مورگان ۱۹۷۸)، عزت نفس آن‌ها افزایش می‌یابد (آی کاپرال ۲۰۰۱، بلومنتال و همکاران، ۱۹۸۹)، همچنین تقویت مثبت، تشویق و تکنیک‌های مناسب در قالب محیطی امن و حمایت کننده، بهترین راه‌های تقویت انگیز، روحیه، رضایت، عملکرد، کفایت جسمانی و انسجام گروهی در ورزش است (ان پیچ ۲۰۰۴)، بسیاری از ورزشکاران با شرکت در فعالیت قدرت بدنی خود را تلطیف می‌کنند و بعد از چنین فعالیت‌هایی احساس آرامش بیشتری خواهند داشت (ماری بردان، ۱۳۷۰)، برخی از تحقیقات نیز حاکی از آن است که بین انجام ورزش (ورزش‌های گروهی) و کاهش پرخاشگری رابطه وجود دارد (اشپیگل، ۲۰۰۲، پیچ ۲۰۰۴، تقوی ۱۳۸۲)، بعضی از یافته‌ها نشان می‌دهد که میزان پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های گروهی و انفرادی تفاوت دارد و پرخاشگری ورزشکاران گروهی کمتر از رشته‌های انفرادی است و ورزش‌های گروهی در مقایسه با ورزش‌های انفرادی در کاهش پرخاشگری مؤثرترند (حسن زاده، ۱۳۸۳، باقر زاده، ۱۳۷۴، حسین زاده، ۱۳۸۰، اشپیگل ۲۰۰۲، چلونگر ۱۳۷۴). هدف این پژوهش نیز مقایسه میزان پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های گروهی و انفرادی بوده است.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

این پژوهش، یک پژوهش توصیفی از نوع زمینه‌یابی^۴ (پیمایشی) است که هدف آن مقایسه میزان پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت ورزشکاران رشته‌های انفرادی و گروهی است. برای این منظور در رشته‌های انفرادی ۵۰ نفر کشتی‌گیر، ۴۵ نفر وزنه‌بردار و ۷۰ نفر دهنده و در رشته‌های گروهی ۱۵۰ نفر فوتبالیست، ۱۱۰ نفر والیبالیست و ۱۱۰ نفر هندبالیست از میان کلیه دانش‌آموزان پسر ورزشکار شرکت‌کننده در مسابقات قهرمانی آموزشگاه‌های کشور سال ۱۳۸۸ - ۱۳۸۷ انتخاب شد.

تعداد نمونه آماری در رشته‌های انفرادی برابر جامعه آماری بود و از میان جامعه ورزشکاران رشته‌های گروهی

1. Boss, K.J

2. Azreen, E, M

3. Toch, B, F

4. Survey research

بر اساس جدول مورگان حجم نمونه‌ها تعیین و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای ۷۲ نفر فوتبالیست، ۶۰ نفر والیبالیست و ۶۰ نفر هندبالیست به عنوان نمونه انتخاب شدند.

ابزار

به منظور اندازه‌گیری میزان پرخاشگری از پرسش‌نامه پرخاشگری که توسط آرنولد، اچ باس و مارک پری در سال ۱۹۹۲ ساخته شده، استفاده شد. این پرسش‌نامه دارای ۲۹ سوال است و ۴ جنبه از پرخاشگری را می‌سنجد که شامل پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی، خشم و خصومت می‌باشد. نمره کل سؤالات میزان پرخاشگری کلی را می‌سنجد و نمرات خرده مقیاس‌های آن تجلیات گوناگون پرخاشگری را نشان می‌دهد.

پرسش‌نامه از همسانی درونی برخوردار است. ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۷۲، ۰/۸۳، ۰/۷۷ و ضریب آلفای کرونباخ کل نمرات پرسش‌نامه ۰/۸۹ است.

همبستگی بازآزمایی بعد از یک دوره نه هفته‌ای برابر ۰/۸۰، ۰/۷۶، ۰/۷۲ برای خرده مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت ۰/۸۰ برای کل نمرات پرسش‌نامه بوده است. نتایج اجرای مقدماتی روی دانش‌آموزان مهاجر و غیر مهاجر سال اول متوسطه در شهر بجنورد نشان می‌دهد که ضریب آلفا برای خرده مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت به ترتیب ۰/۷۳، ۰/۵۸، ۰/۷۶، ۰/۶۴ و و ضریب آلفای کل نمرات پرسش‌نامه ۰/۷۰ است (ثنائی ۱۳۷۹).

پس از آماده کردن پرسش‌نامه‌ها، آن‌ها بین نمونه‌ها توزیع شد و بعد از جمع‌آوری، پرسش‌نامه‌های مخدوش کنار گذاشته شد. بنابراین تعداد پرسش‌نامه‌های باقی مانده شامل کشتی ۴۶، وزنه برداری ۳۹، دو میدانی ۶۵ که در مجموع ۱۵۰ پرسش‌نامه مربوط به رشته‌های انفرادی و در رشته‌های گروهی ۱۷۷ پرسش‌نامه شامل ۶۸ پرسش‌نامه از ورزشکاران رشته فوتبال، ۵۴ مورد والیبال و ۵۵ نمونه هندبال مورد بررسی قرار گرفته شد.

جدول ۱: توزیع فراوانی ورزشکاران رشته‌های گروهی و انفرادی

سطح	نوع ورزش	فراوانی	درصد
انفرادی	کشتی	۴۶	۳۰/۷
	وزنه برداری	۳۹	۲۶
	دو و میدانی	۶۵	۴۳/۳
	کل	۱۵۰	۱۰۰
گروهی	فوتبال	۶۸	۳۸/۴
	والیبال	۵۴	۳۰/۵
	هندبال	۵۵	۳۱/۱
	کل	۱۷۷	۱۰۰

جدول (۱) توزیع فراوانی ورزشکاران را نشان می‌دهد. در ورزش‌های انفرادی از کل نمونه انتخابی ۱۵۰ نفر، ۳۰/۷ درصد کشتی گیر، ۲۶ درصد وزنه بردار و ۴۳/۳ درصد دوندگاران می‌باشند و در ورزش‌های گروهی از کل نمونه ۱۷۷ نفری، ۳۸/۴ درصد والیبالیست و ۳۱/۱ درصد هندبالیست می‌باشند.

جدول ۲: شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرها در ورزشکاران

سطح	متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	میانه	نما	واریانس	حداقل	حداکثر
انفرادی	پرخاشگری	۸۹/۲۳	۱۸/۲۷	۹۲	۹۲	۳۳۳/۱۹	۵۲	۱۳۵
	پرخاشگری فیزیکی	۲۵/۹۳	۱۰/۸۴	۲۶	۴۰	۱۱۷/۶۳	۹	۴۵
	پرخاشگری کلامی	۱۶/۲	۵/۳۲	۱۷	۲۰	۲۸/۳۳	۵	۲۵
	خشم	۲۲/۵۷	۸/۳۲	۲۲	۲۰	۶۹/۳۲	۷	۳۵
	خصوصیت	۲۴/۵۳	۹/۶۲	۲۴	۱۸	۹۲/۵۲	۸	۴۰
گروهی	پرخاشگری	۷۹/۳۹	۱۷/۶۸	۷۸	۶۶	۳۱۲/۵۰	۳۷	۱۱۸
	پرخاشگری فیزیکی	۲۲/۹۰	۱۱/۳۱	۲۰	۹	۱۲۷/۹۸	۹	۴۵
	پرخاشگری کلامی	۱۴/۷۳	۵/۸۶	۱۵	۲۰	۳۴/۲۹	۵	۲۵
	خشم	۱۹/۵۸	۸/۲۷	۲۰	۱۰	۶۸/۳۳	۷	۳۵
	خصوصیت	۲۲/۱۸	۹/۳۶	۱۹	۱۸	۸۷/۷۰	۹	۴۰
کل ورزشکاران	پرخاشگری فیزیکی	۲۴/۲۹	۱۱/۱۹	۲۲	۴۰	۱۲۵/۱۵	۹	۴۵
	پرخاشگری کلامی	۱۵/۶	۵/۷	۱۶	۲۰	۳۲/۰۶	۵	۲۵
	خشم	۲۰/۶۹	۸/۳	۲۰	۱۰	۶۹/۲۶	۷	۳۵
	خصوصیت	۲۳/۳۱	۹/۷	۲۰	۱۸	۹۴/۳۲	۸	۴۰

جدول (۲) شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرها در ورزشکاران را نشان می‌دهد. همان طور که مشاهده می‌شود، میانگین پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصوصیت در ورزشکاران رشته‌های انفرادی به ترتیب برابر ۲۵/۹۳، ۱۶/۲، ۲۲/۵۷، ۲۴/۵۳ و در رشته‌های گروهی به ترتیب برابر ۲۲/۹۰، ۱۴/۷۳، ۱۹/۵۸، ۲۲/۱۸ و ۲۳/۳۱ و ۲۰/۶۹، ۱۵/۶، ۲۴/۲۹، ۲۰/۶۹ و ۲۳/۳۱ است.

جدول ۳: نتایج آزمون t برای مقایسه میزان پر خاشگری، پر خاشگری فیزیکی، خشم و خصومت در دو گروه ورزشکاران رشته‌های گروهی و انفرادی آزمون همسانی آزمون t

واریانس
Levenes

آزمون t		آزمون همسانی واریانس Levenes		F	خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	گروه	متغیر
سطح معنادار	درجه آزادی	ارزش t	سطح معنادار							
۰/۰۰۰	۳۲۵	۴/۹۲۸	همسان		۱/۴۹	۱۸/۲۷	۸۹/۴۳	۱۵۰	انفرادی	میزان پر خاشگری
۰/۰۰۰	۳۱۲/۶۰۶	۴/۹۲۴	ناهمسان	۰/۲۰۶	۱/۳۳	۱۷/۶۸	۷۹/۳۹	۱۷۷	گروهی	
۰/۰۱۴	۳۲۵	۲/۴۵۹	همسان		۰/۸۸	۱۰/۸۴	۲۵/۹۳	۱۵۰	انفرادی	پر خاشگری فیزیکی
۰/۰۱۴	۳۱۲/۶۰۶	۲/۴۶۷	ناهمسان	۰/۷۸۷	۰/۸۵	۱۱/۳۱	۲۲/۹۰	۱۷۷	گروهی	
۰/۰۱۹	۳۲۵	۲/۳۵۰	همسان		۰/۴۳	۵/۳	۱۶/۲	۱۵۰	انفرادی	میزان خشم
۰/۰۱۸	۳۱۲/۶۰۶	۲/۳۶۹	ناهمسان	۳/۰۶۹	۰/۴۴	۵/۸	۱۴/۷۳	۱۷۷	گروهی	
۰/۰۰۱	۳۲۵	۳/۳۴۹	همسان		۰/۶۸	۸/۳۳	۳۲/۵۷	۱۵۰	انفرادی	میزان خصومت
۰/۰۰۱	۳۱۲/۶۰۶	۳/۳۴۷	ناهمسان	۰/۳۱۴	۰/۶۲	۸/۲۷	۱۹/۵۸	۱۷۷	گروهی	
۰/۰۲۶	۳۲۵	۲/۲۲۶	همسان		۰/۷۸	۹/۶۲	۳۴/۵۳	۱۵۰	انفرادی	
۰/۰۲۶	۳۱۲/۶۰۶	۲/۲۳۱	ناهمسان	۰/۸۵	۰/۷۰	۹/۲۶	۲۲/۱۸	۱۷۷	گروهی	

جدول (۳) نتایج آزمون برای مقایسه میزان پرخاشگری، پرخاشگری فیزیکی، خشم و خصومت در دو گروه ورزشکاران رشته‌های گروهی و انفرادی را نشان می‌دهد. میانگین متغیرهای مختلف در ورزش‌های انفرادی و گروهی متفاوت است. برای تعیین این که تفاوت نتیجه شانس است یا خیر، از آزمون t استفاده شده و چون نسبت t ‌های محاسبه شده بزرگ تر از t جدول است، فرض‌های صفر رد شده، فرضیه‌های تحقیق تأیید می‌شود. بنابراین می‌توان گفت بین میزان پرخاشگری، پرخاشگری فیزیکی، خشم و خصومت دانش‌آموزان ورزشکار رشته‌های گروهی و انفرادی تفاوت معناداری وجود دارد و پرخاشگری در رشته‌های گروهی کمتر می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری :

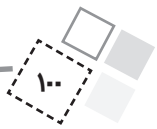
پرخاشگری، رفتارهای تهاجمی، خصمانه و واکنشی نسبت به ناکامی و سرکوب امیال است که زاییده تعامل پیچیده بین وضعیت محیطی و تغییرات بیوشیمیایی و عوامل فرهنگی و پاسخ‌های آموخته شده است و به صورت ضرب و جرح، آزار و اذیت، تخریب و صدمه رسانی به دیگران بروز می‌کند (راسل و فوهر، ۱۹۹۸). برای تبیین یا پیش‌بینی رفتار لازم است که علت‌های احتمالی آن سپس راه‌هایی برای کنترل و جهت‌دهی پیشنهاد گردد. برخی راهکارهای ارائه شده برای کنترل پرخاشگری عبارتند از : شرکت در فعالیت‌های پرخاشگرانه قابل قبول اجتماعی چون ورزش (کریمی ۱۳۸۰)، تقویت رفتارهای مغایر (جی، کی، بوس، ۱۹۹۰)، آموزش مهارت‌های اجتماعی (ام، ای، آزرین).

از آنجا که شرکت جستن در رقابت‌های ورزشی را به عنوان روزنه خروجی برای نیازهای درونی به ابزار خشونت دانسته‌اند، لذا در این تحقیق میزان پرخاشگری ۱۵۰ نفر ورزشکار در رشته‌های انفرادی با ۱۷۷ نفر ورزشکار در رشته‌های گروهی مقایسه شد و یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین میزان پرخاشگری در کل، پرخاشگری کلامی، پرخاشگری فیزیکی و خشم و خصومت ورزشکاران رشته‌های انفرادی و گروهی تفاوت وجود دارد. از آنجا که محاسبات میانگین کل پرخاشگری را در رشته‌های گروهی ۷۹/۳۹ و انفرادی ۸۹/۲۳، میانگین پرخاشگری فیزیکی رشته‌های گروهی ۲۲/۹۰، و انفرادی ۲۵/۹۳، پرخاشگری کلامی گروهی ۱۴/۷۳ و انفرادی ۱۶/۲، میانگین خشم ورزشکاران رشته‌های گروهی ۱۹/۵۸ و انفرادی ۲۲/۵۷، و میانگین خصومت رشته‌های گروهی را ۲۲/۱۸ و انفرادی ۲۴/۵۳ نشان داد، لذا میزان پرخاشگری، پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی، خشم و خصومت دانش‌آموزان ورزشکار رشته‌های انفرادی بیشتر از گروهی است و یافته‌های حاصله با نتایج پژوهش‌های کلارک و اسمیت، (۲۰۰۲)، حسن زاده، (۱۳۸۳)، حسین زاده، (۱۳۸۰)، باقرزاده، (۱۳۷۴) و چلونگر (۱۳۷۴) همسو است. به طور کلی یکی از راه‌های کنترل و کاهش میزان پرخاشگری مشارکت در فعالیت‌های ورزشی است. آنچه در این تحقیق و تحقیقات مشابه به دست آمده، این است که ورزش‌های گروهی در کاهش پرخاشگری مؤثرتر است. به دیگر سخن ورزشکاران رشته‌های گروهی میزان

پرخاشگری کمتری را گزارش می‌کنند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در جمع و گروه بودن می‌تواند تأثیر مثبتی در کاهش پرخاشگری داشته باشد. لذا توصیه می‌شود مسئولان شرایط حضور تمام اقشار جامعه را در میداين ورزشی بیشتر فراهم نمایند و فعالیت‌ها و ورزش‌های گروهی همانند والیبال، فوتبال، بسکتبال و هندبال از طرف مسئولان مخصوصاً آموزش و پرورش مورد حمایت و پشتیبانی قرار گیرد.

فهرست منابع

- کریمی، یوسف. (۱۳۸۰). روان‌شناسی اجتماعی. چاپ نهم، تهران: انتشارات ارسباران.
- میلانی فر، بهروز. (۱۳۷۸). بهداشت روانی، تهران: انتشارات قومس.
- کارلسون، نیل آر. (۱۳۷۸). مبانی روان‌شناسی فیزیولوژیک. ترجمه: مهرداد پژمان. تهران: انتشارات غزل.
- کاستلو، تیموتی؛ کاستلو، جوزف. (۱۳۷۳). روان‌شناسی نابهنجاری. ترجمه: نصرت‌الله پورافکاری، تهران: انتشارات آزاده.
- خدایناهی، محمد کریم. (۱۳۸۰). روان‌شناسی فیزیولوژیک، تهران: انتشارات سمت.
- گراهام، رابرت بی. (۱۳۸۰). روان‌شناسی فیزیولوژیک. ترجمه: علی‌رضا رجایی و علی‌اکبر صارمی، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- ماری برد آن. (۱۳۷۰). روان‌شناسی رفتار ورزشی. ترجمه: حسن مرتضوی، تهران: سازمان تربیت بدنی.
- شهریار، مهدی. (۱۳۷۶). پرخاشگری انسان. (چاپ اول)، تهران: انتشارات میر شمس.
- محی‌الدین بناب، مهدی. (۱۳۷۴). روان‌شناسی انگیزش و هیجان. تهران: انتشارات دانا.
- ثنایی، باقر، هومن و عباس. (۱۳۷۹). مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج، تهران: انتشارات بعثت.

- Boss, K, J. (1990). American Aggression. Chicago : university of Chicago press.
- Buss, DM (2005). Themurderer next door . Why Themind is designed to kill. Newyork : pn guin press.
- Card, Na, stucky , BD ؛ sawalani, GM ؛ Little, TD (2008). Direct and indirect aggression during child hood an adole scence : Ameta – analyticreview of gender differences , intercorrelations, and relations to malad just ment. Child develop ment.
- Dembrosky , F. N. (1998) The Aggression of man. NEWYORK : Appleton.
- Kalama, J. (1999). Aggression . NEWYORK : free press.
- Kendal, M(2002). The arousal and Anger. New bury park. CA: Sage .
- Azreen, E, M (2004). Aggression . Watch ester, NA : clark university press.
- To CH, B, F. (2001) . Warning , Aggression and Hostility. Journal of personality and social psychology, 53, 262, 275.
- Zaker man, A.S. (2004) . Posetive and negative Aggression . Journal of personality and social psychology, 61, 135 , 142.
- Smith, E,R. (2000) . Social psychology. Stan ford, C A : STAN FORD UNIVERSITY PRESS.
- Alexander, M. (2001). Temperature and Aggression. Journal of personality and social psychology , 52, 1161, 1173.
- Averill, J. (2000) . The nature of aggression. . NEWYORK : Addison Wesley.
- Caporael , I. (2001) . personality and social psychology NEWYORK . Basic books.
- Green, O, A. (1999). Pebenes mechanism. NEWYORK : Rantom house.
- Bich, N. (2004). Aggression AS Function of ambient temperature and prior anger arousal. Journal of personality and social psychology, 60, 183 , 189.